

MLADI IN LJUDSKA GLASBA

TOMAŽ RAUCH

Danes se z ljudsko glasbo srečujejo mladi in stari, a jo vsi doživljajo na svoj način. Raziskav (posebej iz novejšega časa) na temo mladi in ljudska glasba ni, zato se mi je zdelo smiselno v razmislek zapisati tole mnenje, ki ga je spodbudila raziskovalna naloga enega od godcev pri folklorni skupini (tudi udeleženca godčevske delavnice) na eni od slovenskih srednjih šol. V dobrih petnajstih letih sem namreč imel po slovenskih srednjih in osnovnih šolah prek dvesto predstavitev slovenskih ljudskih glasbil in viž. Ob predstavitvah se ponuja veliko možnosti opazovati odziv mladih, o tej tematiki pa sem se veliko pogovarjal tako s pedagogi kot z mladimi. Pa tudi drugih sodelovanj z mladino in starejšimi je dovolj, predvsem v okviru dejavnosti JSKD, zaradi česar je nastal ta prispevek.

Odnos ljudi do ljudske glasbe je nasploh zelo površen in znanje o njej razmeroma slabo. Vendar o tem ni mogoče govoriti posplošeno, saj so razlike med posameznimi območji in med generacijami, celo znotraj posameznih skupin posamezne mlade populacije.

Ker modne usmeritve jasno vplivajo na množičen odnos do kulture nasploh, ne le do ljudske glasbe, moda pa se širi predvsem prek medijev, ti bistveno zaznamujejo tudi ljudsko inštrumentalno glasbo. Medije usmerja tržna logika, ki obvladuje celoten prostor današnjega časa. Do tukaj nič novega. Tudi v preteklosti je bilo podobno. Vendar je v zadnjih desetletjih zaradi vpliva medijev in razvoja diskografske industrije prišlo ravno v glasbeni produkciji za mlajše generacije (ki so eden glavnih ciljnih porabnikov zabavne industrije) do bistveno povečane agresivnosti tako v načinu posredovanja kot količini ponudbe. In ker se je tudi način življenja počasi, a vztrajno spremenil, je vloga ljudske glasbe – če jo razumemo v tradicionalnem smislu – skoraj zanemarljiva. Zabavna (pop)kultura

(ne samo glasba, ker sodobna glasba večinoma že sama po sebi vsebuje tudi druge medijske elemente) je s potrošnimi dobrinami zavzela njeno mesto.

Ker se kultura razvija pod močnim vplivom medijev in propagande, temu sledijo tudi družbena dogajanja. Še posebej mladi, ki za izpolnitev svojih potreb radi posegajo po tistem, kar jim je ponujeno. Jasno je, da t. i. trendovska logika deluje. Logično je, da pripadnost neki družbeni skupini zahteva sprejemanje in poistovetenje z določenimi modnimi smernicami in da zaradi prenapoljenosti medijskega prostora z zabavno glasbo – še posebej tujo – to vlogo navadno zapolnijo tuje glasbene prakse in domače, ki tuje posnemajo.

Če je v nekem okolju drugače, je to predvsem zaradi dveh dejstev: če je kdo iz lokalnega okolja na posameznem področju posebej uspešen, ga lokalna skupnost rada izpostavi, je nanj ponosna in ga zato mladina rada posnema. V otroštvu so vplivi starejših, ki imajo svoje vrednote, zelo močni, vendar je ta vpliv zaradi pomlajevanja t. i. starejših generacij vedno bolj moden – skomercializiran. Izjemoma obstajajo v nekaterih manjših ali bolj zaprtih okoljih pedagogi ali skupine, ki delujejo na posameznem področju in imajo izrazito vzgojen vpliv na širšo skupnost. To se pogosto zgodi, kadar v okolju primanjkuje drugih družabnih aktivnosti. A je ta pojav vse redkejši, ker večino časa ljudem zapolnjujejo »medijske aktivnosti« – največkrat gledanje v zaslou televizije (skupaj s preklapljanjem programov na daljinskem upravljalniku) ali računalnika.

Od nekdaj je veljalo, da so podeželska okolja bližje ljudski kulturi (ali narobe, če hočemo). Danes se je z majhnostjo sveta in dostopnostjo tehnologije tudi to spremenilo. Vpliv »modnega« na podeželje ali mesto je že skoraj popolnoma izenačen, včasih se vsebinsko nekoliko razlikuje, vendar je povezanost z ljudsko kulturo vedno bolj zavestna – umetna. Ljudje se ukvarjajo z ljudsko kulturo z namenom ohranjanja izročila, kar je stvar posameznika ali skupine, ki v tem vidi svoj cilj zanimanja. Ukvarjanje z ljudsko kulturo je pogojeno z željo po javnem delovanju in se naslanja na sorazmerno tržno (lokalno gledano) zanimivost izročila, ki naj bi bilo zanimivo v okviru turistične ponudbe in oblikovanja prepoznavnosti, deloma pa podpira

Odlični godčevski trio Otroške folklorne skupine Val in zingelci na regijskem srečanju otroških folklornih skupin. (Foto: Janez Eržen, Postojna, 13. 5. 2010.)

Godčevski sestav Otroške folklorne skupine Korajža iz Osnovne šole Ormož, ki je bil vključen v odsko postavitve v kovačnici. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Ptuj, 6. 5. 2010.)

Godci Folklorne skupine Bc iz Bovca na regijskem srečanju odraslih folklornih skupin. (Foto: Janez Eržen, Postojna, 13. 5. 2010.)

Otroška folklorna skupina iz Brežic, ki je v svoj program na zanimiv način vključila violinistko. (Foto: Janez Eržen, Senovo, 11. 5. 2010.)

tudi lokalno politiko, kar je izrazito opazno v obdobju samostojne države.

In kje je znotraj vsega naštetega mladina, razen v okviru že omenjenega? Posamezniki se iz takšnih ali drugačnih razlogov (navadno že od malega) udeležujejo v aktivnostih na folklornem področju. V mlajših letih (otročtvu) se večina (vsaj deklarativno) do ljudske kulture in z njo glasbe načelno pozitivno opredeljuje, v obdobju odrasčanja pa navadno pride do negativnega obrata. Za navidezno samopotrditve mladostniki raje izberejo ali nekaj splošno bolj sprejetega in prepoznavnega (kar je navadno popularna kultura, torej večinoma prej omenjena tuja popkultura) ali pa iščejo kaj bolj izstopajočega in neznanega, kar velja za posameznike, ki iščejo samopotrditve predvsem z zbujanjem pozornosti.

V podeželskem okolju in nekaterih manj urbaniziranih središčih je sicer nepretrgana prisotnost ljudske kulture še opazna, tudi glasbe v družabnem dogajanju. Se pa v teh okoljih kaže drug problem. V teh okoljih je ljudska glasba namreč sprejeta kot nekaj samo po sebi umevnega, s tem pa umanjkata zavestna potreba in želja po prepoznavanju, spoznavanju, vrednotenju in poglobljanju znanja. Ker je po drugi svetovni vojni prišlo do razvoja medijev, posledično pa do razvoja nove zvrsti – narodno-zabavne glasbe, se je ta vpletla med ljudsko glasbo in postala sestavni del družabnega in družbenega dogajanja. Po osamosvojitvi se je ta težnja prenesla tudi v večja urbana središča in postala delno znak nacionalne zavednosti. Obenem je narodno-zabavna glasba povzročila, da jo je marsikdo prevzel kot ljudsko ali namesto ljudske glasbe. Tako sta danes prepleteni in velikokrat lahko opazimo, da tega dvojega ljudje ne ločijo. Skratka, ljudska glasba, razumljena v tradicionalnem pomenu, v komercialnem svetu vedno »potegne ta kratko«. Nenazadnje tudi zato, ker vse ostale zvrsti (znanim) avtorjem prinašajo bolj neposredno materialno korist. Vsaka naslednja generacija bolj izrazito kaže znake omenjenega dogajanja, v odvisnosti od okolja in pedagoškega vpliva šole v mlajših letih ponekod bolj, drugje manj. Ko pa se posameznik od šole oddalji, lagodnost terja svoj davek in se taisti posameznik s podrobnostmi ne obremenjuje več. Izjema so le tisti, ki zavestno gojijo svoj odnos do kulture in je ne sprejemajo kot nekaj samoumevnega. Žal je teh vedno manj.

To je splošni vtis, obstajajo pa izjeme. Tako se posamezniki ali skupine odločijo, da bodo sebe oblikovali ali uresničevali prav z ljudsko glasbo ali kulturo. To so tisti, ki jim je odnos do ljudske kulture navadno privzgojen. Tako so nastajale pravzaprav vse folklorne skupine, glasbene zasedbe, ki izvajajo ljudsko glasbo, in podobno. Tudi v tem primeru gre velikokrat za neke vrste »haloeft«, če se tako izrazim. Namreč, v primeru relativnega uspeha posameznika se v določenem okolju (bolj ali manj kratkoročno) oblikuje pozitiven odziv, skupnost se poistoveti (ali si lasti zasluge) z uspehi posameznika, posledično se (predvsem) med mladino poveča zanimanje za dejavnost, posameznika pa si izberejo (ali pa jim ga starejši ponujajo) za vzor in ga (spet bolj ali manj uspešno) posnemajo. Vpliv okolja je v takih primerih največkrat lokalni. Lahko gre tudi za zavedanje lastnega izročila, ki se še ni utegnulo izgubiti do časa, ko je ljudsko izročilo postalo tudi nekakšen statusni simbol skupnosti.

Zaradi naraščajoče deklarativne vrednosti ljudske kulture in glasbe prihaja tudi do novejših pojavov uporabe (in zlorabe?) ljudske glasbe. O načinu uporabe in različnih pristopih najbrž nima smisla razpravljati, ker bi bilo to tvegano početje, enako velja tudi za glasbene okuse. Ljudska glasba je bila že v preteklosti velikokrat uporabljena kot podlaga, na kateri se gradi ustvarjalnost v brezštevilni vrsti bolj ali manj osebnih slogov. Včasih gre za odnos, ki predvsem spoštuje značilnosti in vsebino ljudske glasbe kot take, drugič pa se ljudska glasba predvsem uporabi, težišče vsebine in oblike pa se prevesi na stran sodobnega okusa, predvsem zaradi želje po ugajanju in osebnem uspehu. In to je smer, ki se uveljavlja predvsem med mladimi, ki poleg tega nemalokrat verjamejo, da s tem častijo, imajo radi ali celo »ohranjajo« ljudsko glasbo. Slednje seveda – če sodobna izrazna sredstva in načini popolnoma zakrijejo ljudsko jedro – bolj ali manj ne drži več, je pa vsečno in zbuja dober občutek ...

Ljudska glasba, izvajana na sodoben način, je tudi v mestnih okoljih v zadnjem času nekoliko bolj (lagali bi, če bi rekli zelo) prisotna, vendar žal v vedno bolj neprepoznanih oblikah. Težava je v tem, da ljudje do nje ne vzpostavijo kritičnega odnosa, ampak največkrat sprejmejo takšno, kot je ponujena. Starega načina petja ljudskih pesmi v mestih zunaj prireditvenih odrov skoraj ni. Če že, je poznavanje omejeno na posamezne kitice

posameznih pesmi. Repertoar je velikokrat omejen na šaljive, včasih tudi banalizirane pesmi. Nekoliko bolje je v vaških okoljih, ampak tudi to velja večinoma za starejše in srednje generacije, pri mlajših je opazno izrazito upadanje poznavanja in pozitivnega odnosa.

Naj dodam le še to: odziv na mojih predstavah ljudskih glasbil in glasbe pa tudi odziv na siceršnjih prireditvah s podobno vsebino kaže, da bi z nekoliko svežim pristopom in z več tovrstne

aktivnosti lahko zbudili dovolj zanimanja. Najbrž je problem v tem, da v današnji dobi »instant uspeha« veliko drugih vsebin in načinov obeta hitrejši in večji učinek, zato se ljudje večkrat odločijo za »hitre« metode in vsebine, zato potencialno manj uspešna področja ostajajo neodkrita in vedno bolj zanemarjena. Ampak to je že problem usmeritve razvoja v širšem smislu in se kaže v odnosu do vrednot nasploh, pa tudi v stanju duha družbe kot take. Ne le slovenske.

Violinistka otroške folklorne skupine iz Brežic v družbi z godcem na diatonično harmoniko. (Foto: Janez Eržen, Senovo, 11. 5. 2010.)